

Téma: Vývoj výchovy a vzdělávání od reforem Marie Terezie

Předmět: Pedagogika

Přidal(a): DeniKucerova

VZNIK A VÝVOJ VEŘEJNÉHO ŠKOLSTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH V 18. A 19. STOLETÍ

(školné reformy 1774, 1869)

- do pol. 18. stol. se školní vzdělávání týkalo jen velmi malé části obyvatelstva, ostatní byli negramotní – školství řídila církev, stát svůj vliv na školství neuplatňoval
- obrat nastává za vlády císařovny Marie Terezie (vládla 1740-1780) a jejího syna Josefa II. (vládl 1780-1790) – usilovali o vytvoření prosperujícího centralizovaného státu s jedním úředním jazykem (němčinou) – k tomu měla napomoci reforma školství, které má přispět ke kultivaci pracovní síly
- **1774** (6.12.) byl vydán **Všeobecný školní řád** – vytvořil ho na objednávku císařovny Johann Ignaz Felbiger – jedná se o počátek snahy o všeobecnou vzdělanost

Základní charakteristika tereziánské reformy

- školských otázek se ujal stát: zrušení nevolnictví, toleranční patent, negramotnost poddaných je brzdou společenského pokroku. Reformy byly prostředkem řešení ekonomických a sociálních změn a rozvoje – vzdělávání chudých.
- **pro děti od 6 do 12 let** byla zavedena **všeobecná vzdělávací povinnost pro děti**

poddaných, která postupně přecházela v povinnou školní docházku

- Pojem „všeobecně vzdělávací povinnost“ nelze porovnávat s pojmem „povinná školní docházka“, venkovské děti chodily do školy prakticky jen v zimě (když nebyla práce na poli). Bylo na učiteli, aby za krátkou dobu docházky naučil děti všechno, co měly předvést na **závěrečných vizitačních zkouškách za účasti církevního dozorce**

Vznikly 3 typy elementárních státních škol:

- **Školy triviální** – zřizovány v každé obci, kde byla fara – vyučuje se čtení, psaní, počítání (tzv. trivium), náboženství, základy zemědělského hospodaření – v Čechách a na Moravě probíhala výuka v češtině
- **Školy hlavní** – zřizovány v každém krajském městě, provoz školy hradil stát, od 6 do 12 let – kromě „trivia“ a náboženství se zde vyučuje: jazyk a literatura, latina, zeměpis, dějepis, přírodopis, sloh – psaní dopisů, kreslení, geometrie, rozšířené náboženství, základy hospodářství a průmyslového vzdělávání – v 1. třídě mateřský jazyk, od 2. třídy je vyučovacím jazykem němčina (i v Čechách a na Moravě), školy měly připravovat děti pro práci v zemědělství a na řemesla, ev. i pro vojenskou dráhu
- **Školy normální** (norma = vzor pro ostatní) – zřizovány v každé provincii či hlavním zemském městě – v Praze normální škola založena 1775 – vyuč. předměty jako na školách hlavních, ale více do hloubky, připravovaly pro gymnázium, kladen důraz na praktický život, mechanika, stavitelství, připravovala se tak na gymnázium
- pro nový školský systém bylo potřeba vyškolit kvalifikované učitele – od r. 1775 proto zřizovány při normálních školách
- **A) preparandy** = instituce připravující učitele – učitelem na státní škole se dle nového ustanovení mohl stát jen ten, kdo získal řádné osvědčení na základě odborné zkoušky – zpočátku se jednalo o tříměsíční kurzy, kde se studovala pedagogika, metodika trivia + předměty: mluvnice, pravopis, zeměpis, dějepis, přírodopis, přírodopis (fyzika, chemie), náboženství, biblická dějprava + znalost Knihy Metodní od J.I.Felbigera – kromě úspěšné zkoušky musel ještě adept učitelství splnit další 2 podmínky: minimálně jednoletá praxe a dovršení 21let – délka studia se v preparandách postupně prodlužovala – po roce 1869 se z nich staly řádné
- **B) učitelské ústavy** – vznikaly po roce 1869, u nás v Kutné Hoře
- **C) nedělní školy:** při školách triviálních fungovaly dále nedělní školy (opakovací školy) pro mládež do 20 let
- **D) řemesla:** příprava k povolání probíhala v rámci **cechů**, obsah přípravy uředníků a tovaryšů určoval mistr
- od r. 1780 byla škola povinná i pro dívky, za neposílání dětí do školy rodičům hrozila

peněžitá pokuta nebo jednodenní vězení. Jedna škola pro 90-100 lidí

- **reforma** se týkala i **gymnázia** - má 5 tříd, výuka byla výhradně v němčině => ke studiu byl přijat jen ten, kdo němčinu dobře ovládal - hlavní předměty: němčina, latina, dějepis, zeměpis, fyzika, matematika (a samozřejmě náboženství), byl respektován rozvoj věd, reálných předmětů (přírodopis, zeměpis, dějepis), matematiky a jazyků, **poprvé zavedeny učební plány a osnovy**
- v 80. letech 18. stol. byla na všech rakouských univerzitách (Vídeň, Praha, Lvov) nahrazena jako vyučovací jazyk latina němčinou

- přínos reformy: podstatně se zvýšil počet dětí se základním vzděláním X v českých zemích výuka němčiny urychluje germanizaci - ve stejné době (konec 18. a 1. pol. 19. stol.) se u nás rozvíjí národní obrození (vlastenectví národního cítění a rehabilitace češtiny jako vyučovacího jazyka a jejího zrovnoprávnění s němčinou) - významné místo v NO zaujímali i čeští obrozenečtí učitelé - díky nim se škola, zvláště na venkově, stala střediskem kulturního života - učitelé zakládali knihovny a půjčovali i vlastní knihy, vedli divadelní spolky a pěvecké sbory, učili sadařství a včelařství, ... **významní učitelé: Jakub Jan Ryba** (učitel a hudebník - Česká mše vánoční), **Karel Slavoj Amerling** (lékař a pedagog - založil vlastenecký spolek českých učitelů Budeč a podporoval rozvoj vyššího vzdělávání dívek a rozvoj školek - vyšší dívčí školství podporovala i spisovatelka Magdalena Dobromila Rettigová)

- roku 1830 vyšly předpisy pro zakládání opatroven pro děti zaměstnaných matek - první v Čechách vznikla 1832 v Praze na Hrádku (Jan Vlastimír Svoboda), další pak v pražském Karlíně a na Hradčanech, dále např. v Plzni, v Mladé Boleslavi, ...
- nové podmínky pro rozvoj školství v Rakousku nastaly po zrušení absolutismu (1860), zejména vydáním tzv. **prosincové ústavy (1867)**, která zaváděla pro jednotlivé národnosti řadu hospodářských, kulturních a občanských svobod
- **1868** vyšel **říšský zákon** - omezoval roli církve ve státních školách, kde od této doby církve řídila a organizovala pouze výuku náboženství - církve ale mohla zřizovat soukromé církevní školy - pro dohled nad státními školami byly zřízeny zemské orgány školské správy: **místní, okresní a zemské školní rady**

- **1869** byl vydán tzv. **velký školský zákon** (podle svého autora ministra Leopolda Hasnera někdy zván též Hasnerův zákon) – zavádí **povinnou osmiletou školní docházku pro děti od 6 do 14 let**, církvi bylo ponecháno pouze vyučování náboženství.
- Zákon z r. 1869 podporuje vznik předškolních zařízení – **první česká mateřská škola u Sv. Jakuba (1869)** – vedla M. Riegrová
- **1870** – Řád školní a vyučovací – stanovil základní pravidla chování dětí ve škole, povinnost dětí a učitelů + **ZÁKAZ TĚLESNÝCH TRESTŮ**

3 typy předškolních institucí:

- MŠ – příprava na školu
- Opatrovny – hlídání dětí
- Jesle – péče o děti do 3 let

Primární vzdělávání

(plnění povinné školní docházky):

- obecná škola (5 tříd) +
 - a) na venkově další 3 roky obecná škola
 - poté šly děti do učení a na učňovské školy, nebo rovnou pracovat
 - ve městě 3 roky měšťanská škola – pak učení, UŠ, SOŠ (kromě vyššího gymnázia či reálky)
 - b) první 4 ročníky gymnázia či reálky – pak možnost dalšího studia na SŠ /UŠ

Sekundární vzdělávání:

- **gymnázium** (4+4 roky) nebo **reálka** (4+3 roky) – pouze po maturitě na těchto školách možnost studia na VŠ

- *střední odborné školy průmyslové, obchodní, hospodářské, akademie, učitelské ústavy* – ty přijímaly absolventy nižší SŠ či měšťanky – maturita neopravňovala ke vstupu na VŠ – absolvent učitel. ústavu se stával podučitelem na obecné škole a po dvouleté úspěšné praxi a složení zkoušky učitelské způsobilosti před komisí mohl být ustanoven do funkce učitele na obecné škole – absolventkám ženských učitelských ústavů byly úředně zakázány sňatky a nařízen celibát (ten byl zrušen až v r. 1919)
- o rozvoj dívčího odborného vzdělávání se v 80.- 90. letech 19. stol. zasloužily české spisovatelky Karolína Světlá, Sofie Podlipská a hlavně Eliška Krásnohorská (1890 stála u založení prvního plnohodnotného dívčího gymnázia v Praze – gym. Minerva)
- v 80. letech 19.stol. se rozšiřuje síť středních odborných škol (obchodní, lesnické, rolnické, průmyslové, zahradnické ...) i síť gymnázií
- akademie-na úrovni vyšší střední školy – účetnictví, obchod, právo atd.

Terciární vzdělávání:

- na univerzitách byla obnovena revoluční atmosféra akademické svobody, která vytvořila vhodné klima pro seriózní vědeckou činnost
- fakulty se stávají *fakultami s vědeckými úkoly* (např. filozofická fakulta: úkol pěstovat přírodní vědy, filologii a historii)
- 1869 se rozdělilo *vysoké učení technické na české a německé*
- 1882 dosavadní **německá Karlo-Ferdinandova univerzita v Praze se rozdělila na českou a německou**-nejdříve zahájila činnost fakulta filozofická a právnická, o rok později zahájila činnost fakulta lékařská, dále fakulta bohoslovecká a teologická. Česká univerzita se stala místem rozvoje české vědy a kultury.
- rozvíjí se také česká pedagogika (Gustav Adolf Lindner, František Čáda) a estetika (Miroslav Tyrš /1862 s Jindřichem Fügnerem založil Sokol/, Otakar Hostinský)

Marie Terezie

- zasahovala do tehdejších zákonů a práv
- upravila poštovní úřad a jeho funkci
- dala očíslovat domy
- byla první, kdo sčítal obyvatelstvo, dělala to především proto, aby zjistila, kolik žije v té

vesnici dětí, protože to vyžadovala školská reforma

- uvědomovala si, že zejména venkovská nevzdělanost je způsobována obtížnou dostupností do škol, nařídila, že každá vesnice do okruhu 3 km musela mít školu
- udělala dlážděné cesty mezi jednotlivými vesnicemi kvůli poště, ale také jako školní spojení, aby byly dostupné
- ve vyučování se uplatňovala hromadná forma, zásada názornosti, systematickosti, trvalosti
- rozvrh hodin - do kolika se bude učit

Podobné materiály:

- [Inscenační složky](#)
- [Metody výchovně vzdělávací práce](#)
- [Záchrana tonoucího - seminární práce](#)